

МОНОГРАФИЈА ОСМЕ ЦРНОГОРСКЕ БРИГАДЕ

У изградњу ИНТЕР ЈУ ПРЕС Београд објављена је фебруара 1994. године монографија ОСМА ЦРНОГОРСКА БРИГАДА аутора Обрада Бјелице. С обзиром на интересовање, не само ратног састава бригаде већ и шире, које је владало за ову књигу, потребно се осврнути на оне садржаје који су изневјерили читаоца и концепцијски одступили од монографије као појма научног дјела, који значи "научни опис једне личности или догађаја".

За монографију бригаде, која свој борбени пут почиње 25. фебруара 1944. године, сувишно је износити историју и традиционалну храброст црногорског народа од Црнојевића до садашњице, партијске конференције прије рата и догађаје из 1941. године, и слично, јер је то све познато и врло опширно обрађено. Умјесто тога, чему је посвећена прва глава књиге, било би корисније да је укратко приказан борачки и старјешински састав и активност парзизанских одреда формираних 1943. године, који су као борбено искусне јединице ступили у бригаду, а и старјешински састав, који је од командира водова до команданта бригаде дошао из 4. и 5. пролетерске бригаде и поменутих одреда са стеченим искуством у командовању. То је било од пресудног утицаја да бригада, за мање од мјесец дана по формирању, постане снажан колектив способан за тежа и сложенија борбена дејства.

Сувишни и преопширни прикази испуњавају књигу до задњег поглавља, и све на штету историје бригаде. У њој су своје мјесто нашле гео-стратедијске и гео-политичке оцјене и описи појединих крајева (Санџака, Србије и др.), већег броја мјеста (Мојковац, Колашин, Пљевља и др.), или догађаја (сталњинградска битка, искрцавање у Нормандији, планови и замисли Хитлера и Лера за рат на Балкану итд.), што је несумњиво имало утицаја на ток Другог свјетског рата уопште, али је бригада толико мала тактичка јединица да би имала утицај на ситуације таквог обима. За историјат бригаде било би цијелисходније анализом њених борби у Санџаку и односа према тамошњем становништву изнијети, да је бригада на основу тих постигнутих резултата доспјела у састав Прве пролетерске дивизије, управо у вријеме продора јединица НОБ у Србију, и да су успјеси бригаде у борбама кроз западну Србију условили да она у борби за ослобођење Београда добије мјесто у првом ешалону прослављене Прве пролетерске дивизије.

Превише простора аутор посвећује дјеловању и документацији виших штабова, навођењем цијелих заповијести или појединих дјелова. Користићење документације виших штабова је неопходно у мјери која омогућује сагледавање борбених дејстава бригаде у саставу више јединице и њеног садејства са сусједима, а све друго је сувишно. Опредјељујући се тако, аутор је неопростиво занемарио ратну документацију бригаде (операцијски дневник бригаде, заповијести и наређења штаба бригаде и штабова батаљона, извештаје команди чета и штабова батаљона, извештаје штаба бригаде вишим штабовима и обавјештења сусједима и др.). На основу тога могла су да се прикажу борбена дејства бригаде до нивоа чета. Међутим, аутор је борбена дејства бригаде приказао само до нивоа батаљона, и то не у свим борбама које је описао.

Монографија обилује фактографским подацима заснованим на ратној документацији било виших штабова било исказа појединаца, али је њихова вриједност знатно умањена одсуством одговарајућих анализа и закључака, а има доста нејасноћа, недоследности, па чак и нетачности, које се не би смјеле наћи у монографији као научном дјелу.

У монографији су бројна одступања од објективности и принципијелности. - За неке борбе и подвиге, аутор је навео имена појединаца, бораца и старјешина, али је, ето, заборавио и име командира вода Милорада Јакпића, који је са својим водом заробио посаду са два топа на Славији у Београду. Истицање таквих и сличних недоследности захтјева шири простор. Поменућу само један наслов који изазива двоумљење: "Кроз центар града у ешелону 1. пролетерске". У ком ешелону, првом или другом, и које пролетерске, дивизије или бригаде! Аутор по свом нахођењу мијења назив бригаде са ратног печата "Осма црногорска НОУ бригада", или из наредбе штаба 2. ударног корпуса о њеном формирању: "8. црногорска ударна бригада", па је назива "осма црногорска" или "осма бригада", што се може провући у другим публикацијама, али не у монографији, где нема мјеста нетачностима. Иако је то промашај друге особине, аутору се мора неопростиво замјерити што је са заставе скинуо црвену петокраку звијезду, симбол по коме смо били познати и признати као активни учесници антифашистичке коалиције.

У приказивању борбених дејстава бригаде постоје бројне грешке назива мјеста, погрешно употребељених стручних израза и нетачно описаних борби и догађаја. Истичем један од најзначајнијих промашаја, нетачан приказ борби 3. и 4. батаљона у Косовској улици, у операцији за ослобођење Београда. Аутор је био дужан да аналитичким методом обради сва борбена дејства бригаде, посебно детаљно дејства бригаде у ослобађању Београда. Аутор је био дужан да аналитичком методом обради сва борбена дејства бригаде, а посебно детаљно дејства бригаде у ослобађању Београда. Ово због тога што бригада први пут води борбу у тако великом граду, што заједно са 1. пролетерском бригадом чини први ешалон Прве пролетерске дивизије на главном правцу удара кроз центар Београда, и што је једина црногорска бригада које учествује у борби за ослобођење Београда. То је аутора обавезивало да дејства бригаде опише по данима и прикаже на шемама - скицама до чете, а не уопштеном шемом која приказује правце дејства дивизија НОВ и Црвене армије, шемом у којој нема Осме црногорске бригаде као целине, а камоли њених батаљона и чета.

У приказу борби у Косовској улици 16. и 17. октобра аутор је одступио од основних начела етике и науке. У етичком смислу он поступа крајње некоректно са навођењем једног пасуса из приказа "Ратни пут осме црногорске бригаде" П. Перовића, тада замјеника, а већ 18. октобра и команданта 4. батаљона. Наиме, од Перовићаевог пасуса од седам реченица (223 ријечи) о дејствима 1. и 4. батаљона. Наиме, од Перовићевог пасуса од седам реченица (236 ријечи), аутор у своју Монографију преписује дословно шест и по реченица (223 ријечи) о дејствима 1. и 4. батаљона 15. и 16. октобра; али посљедњу реченицу преснијеца и изоставља њен други дио који говори о продору 4. батаљона поред Скупштине у Косовску улицу, којом избија на раскрсницу са Дечанском, а дијелом снага Кондином и улицом Мајке Јевросиме на Пашићеву улицу, ДА БИ АУТОР УМЈЕСТО ТОГА неспретно и депласирано дометнуо своје ријечи: "1. батаљон избија на Теразије". У наставку је аутор цитирао дио извештаја штаба Осме црногорске бригаде штабу Прве пролетерске дивизије, додајући му казивање Јола Касалице о борбама 3. батаљона у Косовској улици, да је 3. батаљон још до 7,00 часова 16. октобра ослободио Косовску улицу.

Ако аутор монографије није повјеровоа посљедњој реченици из Перовићевог пасуса, било би нормално да је изоставио читав пасус, али је он поступно друкчије.

Аутор одступа од научног принципа о употреби ратне документације. У конкретном случају, њему је кључни докуменат и доказ да је 3. батаљон ослободио Косовску улицу извештај штаба Осме црногорске бригаде штабу Прве пролетерске дивизије од 22. октобра 1944. године, дакле, докуменат писан 5 - 6 дана послје догађаја. Аутор игнорише садржај Операцијског дневника бригаде за 16. и 17. октобар и Наредбу штаба Осме црногорске бригаде штабовима батаљона од 17. октобра 1944. у којима се јасно и недвосмислено приказује дејство 4. батаљона у Косовској улици, у првом ешелону бригаде, и 3. батаљона у другом ешелону, у покрету за 4. батаљоном са задатком дејства на његовом правцу или у међупростору између 1. и 4. батаљона. Али аутор не вјерује овим документима већ казивању Јола Касалице по сјећању након 4 - 5 деценија.

У извјештају који аутор наводи као главни доказ, тамо гдје пише да је 3. батаљон ослободио Косовску улицу, несумњиво је учињена техничка грешка, умјесто 4. откуцано 3. (батаљон). Слична грешка учињена је у истом извјештају, у печату - меморандуму штаба, гдје је откуцан датум 22. VIII па прецртан а испод тога уписан 22. IX, па и то прецртано и оловком уписано 22. октобар.

Аутор Монографије запоставља све оно што су о ослобођењу Косовске улице и о погибљи бораца 3. Батаљона на крају исте улице писали у "Зборнику сјећања" Милан Павловић командант и Драго Вујошевић комесар 3. батаљона. Коначно, аутор игнорише садржаје четири разговора и заузете ставове на задњем скупу коме су присуствовали борци 3. и 4. батаљона, замјеник команданта бригаде Никола Поповић и аутор Монографије као члан редакцијског одбора за "Зборник сјећања", када је дефинитивно закључено да је мјеродавно описано стање у Операцијском дневнику бригаде.

Прихватајући да у историографији важи правило, да се посљедњем извјештају о истом догађају даје предност, аутор је заборавио на изреку "принор темпори; потио јуре" (ранији по врмену јачи у праву)

Из изнијетог проистиче општи закључак:

Због сувишности, преопширности и непотребних општих констатација и процјена, на уштрб описа борбених дејстава бригаде и дјеловања њеног борачког и старјешинског састава, због заобилажења научних и етичких принципа, а нарочито тамо гдје су се појавиле најасноће и дилеме, због одсуства аналитичке оцјене за бригаду пресудних догађаја, као и за неизвођење одговарајућих закључака, ова књига тешко да би се могла сматрати за научно монографско дјело које описује борбена дејства бригаде и све друге активности у којима се она исказивала.

Илија Прелевић